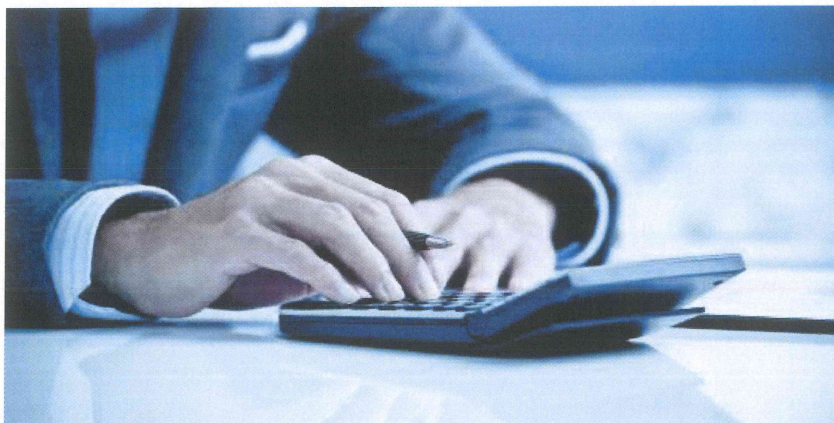

Započtení v insolvenčním řízení

Započtení je jeden ze způsobů zániku závazku. V tomto článku chceme stručně představit obecná pravidla započtení a upozornit na specifika započtení, pokud je proti dlužníkovi vedeno insolvenční řízení.

Obecně k započtení pohledávky

Jestliže vůči sobě mají dvě strany vzájemnou povinnost poskytnout si plnění stejného druhu (nejčastěji peníze), může kterákoliv ze stran vůči druhé straně učinit úkon směřující k započtení. Vzájemné pohledávky stran započtením zaniknou v rozsahu, ve kterém se vzájemně kryjí.[1] K započtení lze přistoupit pouze při splnění základních předpokladů započtení dle Občanského zákoníku, kterými jsou:

- existence vzájemných pohledávek dlužníka a věřitele;[2]
- totožný druh vzájemných pohledávek dlužníka a věřitele;
- způsobilost vzájemných pohledávek dlužníka a věřitele k započtení.

K započtení může dojít pouze na základě právního jednání směřujícího k započtení. Toto právní jednání může být jednostranné (prohlášení o započtení) či dvoustranné (dohoda o započtení).

Pohledávky započtením zanikají zpětně k okamžiku, kdy se staly způsobilými k započtení, tzn. k okamžiku, kdy je dlužník povinen splnit věřiteli svůj dluh a současně je oprávněn po věřiteli požadovat splnění své vlastní pohledávky. Je třeba upozornit, že způsobilost pohledávek k započtení se nekryje s jejich splatností; v souladu s § 1961 a § 1962 Občanského zákoníku lze za určitých okolností splnit dluh dříve, než je splatný. Proti nesplatné pohledávce tak bude možné započtení v případě, kdy bude čas

jejího plnění stanoven ve prospěch jejího věřitele (bude záviset na jeho určení) a nesplatný dluh bude možné započíst, pokud bude jeho splatnost stanovena ve prospěch dlužníka (bude záviset na jeho určení).

Zakázáno je jednostranné započtení proti některým druhům pohledávek,[3] avšak dvoustranným právním jednáním, typicky dohodou (smlouvou) o započtení, je obecně možné započítat jakékoliv vzájemné pohledávky dlužníka a věřitele stejného druhu, i když je jejich započtení jednostranným právním úkonem nepřipustné (s výjimkou započtení proti pohledávce nezletilého na výživné).[4]

Započtení v rámci insolvenčního řízení

Insolvenční řízení obecně označuje proces, který řeší úpadkovou situaci dlužníka definovaným postupem.[5] Úpadková situace může být řešena konkursem, reorganizací nebo oddlužením,[6] přičemž způsob řešení dlužníkového úpadku se do pravidel a specifíků započtení pohledávek promítá pouze okrajově, jak bude uvedeno dále v textu.

Insolvenční řízení je zahájeno okamžikem doručení insolvenčního návrhu insolvenčnímu soudu.[7] Po zahájení insolvenčního řízení musí insolvenční soud rozhodnout o insolvenčním návrhu. Jestliže insolvenční návrh není odmítnut, zamítnut nebo není vyžadováno jeho doplnění, rozhodne insolvenční soud o úpadku dlužníka. Za předpokladu rozhodnutí o úpadku dlužníka stanoví dále insolvenční soud způsob řešení úpadku, a to konkursem, reorganiza-

cí nebo oddlužením.[8] Po samotném řešení úpadku dlužníka insolvenční řízení končí, k čemuž může dojít různými způsoby v různých okamžicích.[9]

Započtení do okamžiku rozhodnutí o úpadku

Samotné zahájení insolvenčního řízení nemá na možnost započtení žádný vliv. Až do rozhodnutí insolvenčního soudu o úpadku dlužníka se na započtení pohledávek použije obecná právní úprava Občanského zákoníku. Při splnění základních předpokladů započtení dle Občanského zákoníku tak lze započítávat pohledávky bez dalšího omezení.

Započtení po rozhodnutí o úpadku

Poté, co insolvenční soud rozhodne o úpadku dlužníka, je započtení vzájemných pohledávek dlužníka a věřitele možné za předpokladu splnění obecných předpokladů dle Občanského zákoníku, ovšem pouze, pokud byly tyto předpoklady splněny před rozhodnutím o způsobu řešení úpadku. K obecným předpokladům započtení je dále nutné splnit i specifické podmínky Insolvenčního zákona, aby k započtení mohlo dojít.[10] Těmito podmínkami jsou:

- věřitel svou pohledávku použitou k započtení řádně přihlásil do insolvence;
- věřitel svou pohledávku nezískal neúčinným právním úkonem;
- věřitel v době nabytí započítávané pohledávky nevěděl o dlužníkově úpadku; a

d) jestliže dlužníková pohledávka za věřitelem, proti níž je započítáváno, převyšuje započítávanou pohledávku věřitele, musí věřitel uhradit tento rozdíl do majetkové podstaty. [11]

Jestliže po rozhodnutí o úpadku není splněna být jen jedna z výše uvedených podmínek, započtení není přípustné. Tyto podmínky se však uplatní pouze pro situace jednostranného zápočtu ze strany věřitele či dlužníka. Dvoustranným právním jednáním (dohodou o započtení) lze případný nedostatek těchto podmínek překonat. V této souvislosti je ovšem nezbytné připomenout zásadu zákazu nespravedlivého zvýhodňování některých věřitelů [12] a zásadu zákazu zmenšování majetkové podstaty. [13] Pokud by dohodou o započtení došlo k porušení některé z těchto zásad (což bude zřejmě pravidlem), představovala by tato dohoda neplatné právní jednání. Neplatnosti započtení provedeného v rozporu s požadavky Insolvenčního zákona, ať už z důvodu nesplnění podmínek nebo z důvodu porušení zásad insolvenčního řízení, je oprávněn se dovolat každý dlužníkův věřitel a insolvenční správce. [14] Insolvenční správce nebo jiný věřitel by se také mohli domáhat neúčinnosti takové dohody o započtení. [15]

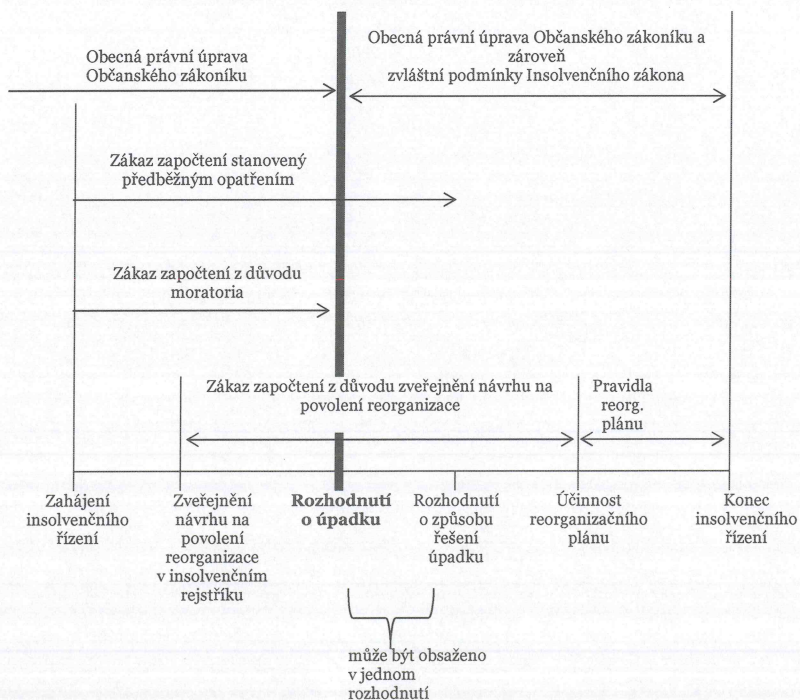
Specifické zákazy započtení

V případě vyhlášení moratoria [16] není započtení vzájemných pohledávek dlužníka a věřitele přípustné. Započtení pohledávek není přípustné rovněž od okamžiku zveřejnění návrhu na povolení reorganizace v insolvenčním rejstříku. [17] Insolvenční soud může také sám nad rámec zákonných požadavků zakázat započtení pohledávek, a to předběžným opatřením, pro určité případy nebo na určitou dobu. Insolvenční soud však může na druhou stranu předběžným opatřením udělit souhlas se započtením za trvání moratoria či po okamžiku zveřejnění návrhu na povolení reorganizace.

Závěr

Započtení pohledávek po rozhodnutí o úpadku vyžaduje splnění obecných podmínek dle Občanského zákoníku a současně splnění specifických podmínek Insolvenčního zákona, přičemž v určitých situacích není započtení vůbec přípustné. Za trvání insolvenčního řízení je proto třeba případným zápočtům věnovat zvýšenou pozornost.

Grafické znázornění podmínek započtení v insolvenčním řízení

Mgr. Pavel Mlíkovský, advokát
Mgr. Martin Winter, advokátní koncipient
ŘANDA HAVEL LEGAL
advokátní kancelář s.r.o.

ŘANDA HAVEL ■ LEGAL

Poznámky

- [1] Viz § 1982 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (dále jen „Občanský zákoník“).
- [2] S výjimkami uvedenými v § 1984 a § 1986, a také v § 2023 odst. 1 Občanského zákoníku týkající se situací, kdy namísto dlužníka či věřitele mohou nastoupit další osoby a nelze tedy hovořit o vzájemnosti stricto sensu.
- [3] Např. proti pohledávce výživného pro nesvéprávného nezletilého, proti pohledávce na náhradu újmy způsobené na zdraví nebo proti pohledávkám, které není možné uplatnit u soudu (tzv. naturální obligace).
- [4] Erbsová, H. in Hásová, J. a kol. Insolvenční zákon. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014. Komentář k § 140.
- [5] Úpadková situace dlužníka je pro zjednodušení definována jako situace, ve které (i) má dlužník více věřitelů, (ii) má dlužník peněžité závazky po dobu delší než 30 dnů po splatnosti a (iii) tyto závazky není schopen plnit, viz § 3 zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění pozdějších předpisů (dále jen „Insolvenční zákon“).
- [6] Viz § 4 Insolvenčního zákona.
- [7] Viz § 97 odst. 1 Insolvenčního zákona.
- [8] Při splnění podmínek § 148 Insolvenčního zákona mohou být rozhodnutí o úpadku a rozhodnutí o způsobu řešení úpadku obsažena v jednom soudním rozhodnutí.
- [9] Typicky právní mocí rozhodnutí (i) o zrušení konkursu, (ii) jímž soud vezme na vědomí splnění reorganizačního plánu nebo splnění oddlužení; pro účely tohoto textu není třeba okamžik ukončení insolvenčního řízení blíže popisovat.
- [10] Viz § 140 odst. 2 – 4 Insolvenčního zákona.
- [11] Erbsová, H., op. cit.
- [12] Viz § 5 Insolvenčního zákona.
- [13] Viz § 111 Insolvenčního zákona.
- [14] Viz § 231 Insolvenčního zákona.
- [15] Viz § 235 a násl. Insolvenčního zákona.
- [16] Viz § 115 a násl. Insolvenčního zákona.
- [17] Viz § 324 odst. 3 Insolvenčního zákona.